

БОРИША ЛЕЧИЋ*

Факултет за правне и пословне студије
др Лазар Вркатић
Нови Сад

УДК 343.13:343.8(497.11)

Прегледни рад
Примљен: 22.03.2020
Одобрен: 28.04.2020
Страна: 415-432

ЈЕМСТВО У КРИВИЧНОМ ПОСТУПКУ И СУДСКОЈ ПРАКСИ СРБИЈЕ

Сажетак: Реформски процеси кривичнопроцесног законодавства Републике Србије који се огледају кроз бројне измене и допуне и доношење новог Законика о кривичном поступку, обележили су прве две деценије 21. века, имали су за примаран циљ имплементацију процесних института, правних стандарда и савремених решења из компаративног законодавства у наш кривичноправни систем а са друге стране да истовремено поставе нормативне и практичне оквире за што ефикаснији кривични поступак. Ratio legis бројних новина које су криминално-политички оправдане јесте брзо и ефикасно суђење а да би се то постигло било је потребно инкорпорирати нове процесне институте и синхронизовати постојеће са савременим, у пракси потврђеним, кривичнопроцесним тенденцијама. У том контексту нова решења захтевала су иновацију постојећих мера за обезбеђење присуства окривљеног у кривичном поступку са интенцијом проширења њихове примене, посебно блажих мера, јер притвор, као најосетљивија и најтежа мера, најдубље задире у сферу људских слобода и права.

С тим у вези, рад проблематизира институт јемства у кривичнопроцесном праву Р.Србије његову правну природу, основна обележја, историографски и упоредно правни приказ. Посебно су анализирани статистички подаци о јемству у судској пракси Основног и Вишег суда у Новом Саду у периоду од ступања на снагу новог Законика о кривичном поступку. Питање јемства разматра се и са аспекта поштовања и реализације појединих одредби Устава Р. Србије и Европске конвенције о људским правима и основним слободама као и у контексту судске праксе Европског суда за људска права.

Кључне речи: јемство, притвор, окривљени, кривични поступак

Уводна разматрања

За нормално и успешно одвијање тока кривичног поступка неопходно је присуство тачно одређених лица, јавног тужиоца, окривљеног, сведока, вештака, јер се на тај начин реализују одређена начела и институти кривичнопроцесног права. Присуство главних процесних субјеката је нужна претпоставка за

* borisalecic@gmail.com

законито и објективно расветљавање и решавање конкретне кривичне ствари и утврђивање материјалне истине. Савремени оптужно расправни кривични поступак од самог почетка се суочава са два, наизглед опречна задатка, прво, да нико невин не буде осуђен и друго, да се сваком учиниоцу кривичног дела, после законито спроведеног кривичног поступка, изрекне одговарајућа кривична санкција. У супротном, у пракси би дошло до опструкције кривичног поступка, његовог одуговлачења и до повреде опште прихваћених правних стандарда прописаних националним законодавством и међународним правом, као што су право на правично суђење, суђење у разумном року, који су загарантовани европском Конвенцијом за заштиту људских права и основних слобода¹ и Уставом Р. Србије.²

Да би се остварили ови задаци посебно је важно да кривичном поступку који се води против индивидуално одређеног лица присуствује окривљени и то је опште правило а уједно његово право и дужност које је прописано чланом 33 став 4 Устава Р. Србије и Међународним пактом о грађанским и политичким правима.³ Суђење окривљеном у његовом одсуству могуће је само у изузетним случајевима тј. ако постоје нарочито оправдани разлози, односно, ако се он налази у бекству и недоступан је државним органима.

Обавезу да присуствују кривичном поступку одређена лица у највећем броју случајева испуњавају добровољно међутим постоје ситуације у којима је потребно применити и одређене мере принуде, када дужност није испуњена.

Да би се у судској пракси остварили наведени циљеви, Законик о кривичном поступку Р Србије,⁴ (ЗКП) прописао је седам мера за обезбеђење присуства окривљеног и за несметано вођење кривичног поступка а то су, позивање, довођење, забрана прилажења, састајања и комуницирања са одређеним лицем, забрана напуштања боравишта, јемство, забрана напуштања стана и притвор. Примена наведених мера са собом увек носи одређени ризик јер се на крају може показати да су оне биле непотребно и неправично одређене. С друге стране, оне увек претпостављају ограничавање одређених слобода и права, лица која учествују у кривичном поступку. Да би се тај ризик у потпуности искључио или свео на минимум, код примене појединих мера, тражи се да постоји конкретан разлог или опасност која оправдава њихову примену. Основано постојање разлога и опасности које не морају да буду сигурни и извесни већ и вероватни веома детаљно и свестрано некада оцењује суд а некада закон.(Foschini, 1968: 211- 212)

Да би се у пракси избегле сасвим могуће арбитерности, законодавац је извршио рангирање мера обезбеђења према њиховој тежини, по узлазној лини-

¹ Европска Конвенција за заштиту људских права и основних слобода, Рим, 1950, члан 6 став 1, *Службени лист СЦГ* - међународни уговори, бр. 9/2003, 5/2005, *Службени гласник Р Србије* - међународни уговори бр. 12/2010,(пречишћен текст).

² Устав Р. Србије, *Службени гласник Р Србије*, бр. 98/2006, члан 32 став 1.

³ Међународни пакт о грађанским и политичким правима, члан 14, став 3ц, *Службени лист СФРЈ* - међународни уговори, бр. 7/71.

⁴ Законик о кривичном поступку, *Службени гласник Р Србије*, бр. 72/11, 101/11, 121/12, 32/13, 45/13, 55/14.

ји, почев од најблаже. Њихова примена мора се заснивати на три основна општа правила - принципу легалитета који се састоји „у обавези надлежног суда да се придржава законом прописаних услова за њихову примену, - затим принципу каскадне сврсисходности где се тежа мера, и поред испуњености законских услова, неће применити ако се иста сврха може постићи блажом мером - и принцип ограниченог трајања мере, који се огледа кроз два процесна модалитета, тј. мера ће се, у складу са другачијом фактичком ситуацијом, укинути по службеној дужности када престану разлози који су је изазвали, и обавезном процесном супституцијом теже мере, блажом, када се за то стекну одговарајући услови.(Шкулић, 2008:123)

Ипак, пажљива анализа судске праксе показује да се наведена правила не ретко, недовољно поштују што је посебно изражено код притвора као најтеже мере који се у великом броју случајева одређује и продужава по аутоматизму без суштинског и свестраног сагледавања оправданих разлога. Приликом одлучивања коју ће меру применити, суд је дужан узети у обзир њену сврху и пропорционалност између циља који се жели постићи и степена ограничења слобода и права, укључујући и равнотежу између јавног интереса и штетних последица по права појединца. Циљ је да се применом набројаних процесних мера што мање задире у основна права и слободе кривичнопроцесних субјекта што је у складу са начелом „*in dubio pro libertate*”.

Једна од алтернатива притвору и блажа мера којом се обезбеђује присуство окривљеног у кривичном поступку је јемство, енглески *bail*, немачки *sicherheitsleistung caution*, француски *cautio nement constituer des suretes*. Јемством се, најопштије речено, окривљени, за којег постоје услови за одређивање притвора пушта да се брани са слободе уз обавезу плаћања одређеног новчаног износа.

Историјски и упоредноправни приказ јемства на међународном и националном нивоу

Јемство или гаранција, као један од инструмената којим се обезбеђује и захтева тачно одређено понашање, или извршење одређене обавезе, има своју дугу традицију. Као институт прво парничног, а касније и кривичног поступка, јемство је у рудиментарном облику, било познато и користило се још у римском праву где је грађанска парница била ствар договора заинтересованих странака, односно није се могла водити и решавати противно вољи одређеног субјекта за разлику од кривичних предмета у којима је „*magistratus*”, (високи државни функционер) имао на располагању средства принуде за спровођење кривичног поступка. У новијем римском праву, оно је било дозвољено чак и код тежих кривичних дела, где је оптужени давањем гаранције и полагањем кауције, избегавао притвор. Тада су се користили механизми заплене имовине или гаранције других лица да ће се оптужени понашати на одређени начин а све је зависило од тежине извршеног кривичног дела и конкретне процене укупне ситуације, а у супротном одређивао би се притвор.

У својој аутентичној форми, пуштање на слободу уз дату гаранцију, јемство је било познато и у средњовековном праву али је временом због јачања инквизиторског поступка, било потиснуто и маргинализовано. Као ефикасно средство заобилажења притвора, у једном периоду је масовно коришћено и злоупотребљавано. Акцент се тада стављао на истрагу, тортуру и притвор и тежило се да окривљени по сваку цену призна извршено дело које му се ставља на терет.

Завршетком великих буржоаских и грађанских револуција и ступањем на снагу низа декларација о уставној заштити људских права и слобода, раздвајањем процесних функција оптужбе, одбране и суђења, јемство, односно давање гаранције, поново је у 19. и 20. веку доживело своју пуну правну афирмацију и све је интензивније почело да се примењује, прво у државама са англосаксонским правним системом где је највише дошло до изражаја, (САД, Велика Британија), а потом и у европским државама са континенталним правним системом (Француска, Немачка, Белгија, Ирска). У то време, у судској пракси великог броја држава, посебно у Француској, све више се инсистирало на слободама и правима окривљеног што је између осталог дошло до изражаја кроз принцип одбране са слободе уз дате гаранције.

Законик о кривичном поступку **Француске**, прописао је генералном клаузулом јемство као једну од 16 таксативно набројаних мера којима се уз минимално ограничавање права и слобода, обезбеђује присуство окривљеног у кривичном поступку. Радило се о мерама принуде и надзора, (*controle judiciaire*), које судија надлежан за одређивање притвора или истражни судија, може изрећи лицу које се брани са слободе, било као појединачну или више њих кумулативно. Изрицање појединих мера, између осталог и јемства, зависило је од материјалног стања окривљеног. У француском кривичном поступку јемство је служило као механизам притиска на окривљеног да изврши и друге обавезе које су му наметнуте а не само да га доведе у позицију његовог присуства у кривичном поступку. Једно од обележја јемства у Француској је да се из њега могу наплатити имовинско правна потраживања и судски трошкови кривичног поступка.⁵

Јемство у **Енглеској** старо је колико и енглеско право. Његова појава везује се за *Magna Carta Libertatem* из 1215. године и за *Habeas Corpus Act* из 1679. године, када се судским налогом контролисала законитост лишавања слободе неког лица. Његова експанзија посебно је дошла до изражаја у 20. веку када су у кривичнопроцесном законодавству Енглеске, значајно проширене основе за његово одређивање јер се оно до тада искључиво одређивало због опасности од бекства окривљеног а у циљу обезбеђивања његовог присуства у кривичном поступку. У овој држави, 1950. године донесена је прва судска одлука којом се захтев за јемство одбија због могућег вршења кривичних дела. (Daintith, Wilkinson, 1970:326-342) Ипак, своју пуну афирмацију и приме-

⁵ Закон о кривичном поступку Француске, (*Code de Procedure Penale*, 2000-516 of 15 juin 2000, *Official journal of 16 June 2000*), са законима о изменама и допунама из 2004., 2009. и 2011. године члан 138, 142.

ну јемство у Великој Британији добија 1976. године када је донесен Закон о јемству, (bail act), (Кгарас, 1995:129-133) којим је оно постало не само ефикасна мера за обезбеђење присуства окривљеног већ и гарант суђења у разумном року. Закон је више пута модификован и прилагођаван судској пракси што се види из тога да је јемство могуће како у фази истраге тако и током главног кривичног поступка. С друге стране о јемству у Великој Британији може да одлучује не само судија већ и полиција која активно партиципира у фази истраге. Поступајући суд, јемство може да одреди у три случаја - пре доношења пресуде, после доношења пресуде (ако је из неког разлога одложено извршење казне), као и током пробног рада. Према овом Закону, опште је правило да се оптужени начелно увек може бранити са слободе уз претходно положен износ јемства изузев ако то директивно искључују законски прописи - на пример, када постоји опасност од утицаја на остале оптужене и сведоке, (колузијска опасност), опасност од понављања новог кривичног дела, (итерацијска опасност), или се окривљени већ налази на издржавању казне за друго, већ извршено кривично дело. У појединим, тежим случајевима, одређивање јемства зависи и од сагласности тужиоца, (prosecutor), када се оно може условити додатним мерама, којим се појачава његов крајњи ефекат. Специфична обележје енглеског процесног законодавства су управо те, тзв. превентивне мере и мере опреза (precautionary measures), којима се, било уз јемство или независно од њега, може заменити затвор, а у њих спадају ограничење кретања, обавеза јављања, забрана контактирања, подвргавање терапији, забрана одређених пословних активности, мере електронског надзора, (наруквица). Набројане мере имају делом и негативну конотацију јер се некад изричу и из превентивних разлога који нису везани за конкретан кривични поступак и ограничавају личну слободу а позитивна страна им је што се њима повећава број окривљених који се бране са слободе односно редукује се притвор. (Ruggeri, 2012:94-95)

У правном систему **Ирске** јемство активно постоји од 1967. године, регулисано је општим правилима која су значајно измењена посебним законом 1997. године. Оно се начелно може одредити за било које кривично дело али се при том води рачуна о тежини оптужбе против окривљеног па се јемство ређе примењује тамо где су оне веома тешке, (убиство, издаја и др.). У овом законодавству, судија оптуженом уз јемство, паралелно може одредити и друге мере као што су обавезе редовног јављања одређеном државном органу, забрана контактирања тачно одређених лица, одузимање путне исправе, забрана напуштања пребивалишта. Да би јемство остало на снази потребно је да оптужени евентуално не почини ново кривично дело или прекршај и да се примерено влада. (Ђуричић, 1998:51) Приликом одлучивања о јемству, свестрано се процењује да ли ће окривљени покушати да избегне правду ако му се укаже шанса.

У законодавству **Белгије** поступајући истражни судија одмах после извршеног кривичног дела, значи у току истраге, разматра могућност да ли ће окривљеном одредити притвор или ће дозволити да се уз јемство брани са слободе. Уколико се одлучио за притвор истражни судија је обавезан да једном

месечно проверава алтернативе притвору, односно могућност одређивања јемства, чија примена долази у обзир само ако је притвор претходно одређен због опасности од бекства.

У Закону о кривичном поступку **Немачке**⁶, јемству и другим мерама за обезбеђење присуства окривљеног, посвећено је значајно мање пажње у односу на притвор као централну меру. Јемство и друге мере, регулисане су главом 9, 9а, 9б, члановима 112-132а, којима је прописано да се јемство искључиво одређује у ситуацијама када постоји опасност од бекства окривљеног. Међутим, судска пракса га ипак одређује и у другим случајевима када постоје основи за одређивање истражног затвора. У немачким научним круговима а и у судској пракси заузет је став, да јемство као самостална мера, без садејства других „мера опреза”, није ефективно и примерено, јер се њиме у потпуности не елиминишу опасности од ометања кривичног поступка. Као аргумент, наводе се практични проблеми у контроли поштовања изречених мера јер се њима опасност не може у потпуности неутралисати већ само делимично смањити. (Graf, 2013:116; Hohlweck, 1998:600-603; Krauß, 2015:116) У овом законодавству извршење решења о притвору може се пролонгирати ако окривљени положи јемство и оно увек гласи на новчани износ, хартије од вредности, залогу, или прихватљив колатерал, (додатно обезбеђење). Висину и облик јемства одређује судија по сопственој, дискреционој процени. Уколико окривљени грубо прекрши изречену обавезу и ограничење или припрема бекство или неоправдано изостане са главног претреса иако је уредно позван, јемство „пропада” и уноси се у државни буџет.

Без обзира на извесну резервисаност у примени јемства, научни и стручни кругови Немачке заступају став да јемство, односно стављање у изглед губитка кауције, може мотивационо деловати на окривљеног да одустане од радњи које опструишу кривични поступак.

У законодавству **Аустрије**, јемство као алтернатива притвору може се одредити само ако се ради о извршеном кривичном делу за које је прописана казна затвора до пет година и може да гласи на ефективан новчани износ, хартије од вредности и додатна средства обезбеђења, тзв. колатерал.

Законик о кривичном поступку **РСФСР**⁷ прави разлику између личног јемства, јемства друштвене организације, залоге и других мера за обезбеђење присуства окривљеног у кривичном поступку. Лично јемство се састоји од давања изјаве у писменој форми од стране најмање два достојна лица која гарантују да ће се окривљени редовно одазивати позивима полицијских, тужилачких и судских органа и да ће се примерено понашати. Непосредно пре давања писмене изјаве, јемац се упознаје са суштином кривично правне ствари, са својим обавезама и одговорношћу уколико окривљени прекрши дата обећања. Јемство друштвене организације подразумева давање писмене изјавегаранције да ће се окривљени уредно одазивати позивима полицијско правосу-

⁶ Закон о кривичном поступку Немачке, пречишћен текст објављен 7.04.1987. године, а последње измене донете су 23.04. 2014. године (Strafprozeßordnung (StPO) BGBl. I S. 1074, ber. S. 1319).

⁷ Законик о кривичном поступку РСФСР, Београд 1967, 43- 44.

дних органа уз њено претходно упознавање са суштином кривичног предмета. Друштвена организација може самоиницијативно или по предлогу органа који води поступак, да откаже јемство уколико окривљени прекрши преузете обавезе. Тада се јемство може заменити строжијом мером. Ако је јемац преузео обавезу са циљем да олакша бекство окривљеном, одговараће као помагач. (Васиљевић, 1981:378) Јемство у облику залогe или материјалне гаранције, састоји се у полагању у судски депозит новчаног износа, других драгоцености и вредности, о чему се редовно саставља записник. О висини и облику залогe одлучује правосудни орган који ће у случају кршења преузетих обавеза од стране окривљеног, одредити трансфер залогe у државну својину.

Нови Кривично-процесни законик **Руске Федерације** из 2001. године,⁸ чланом 111-118, иновирао је и навео „мере процесне принуде” које се могу применити не само према окривљеном већ и према осумњиченом, сведоцима и вештацима. У њих спадају: потписано обећање да окривљени и осумњичени неће напустити место боравишта; лично јемство; (више није потребна писмена изјава два достојна грађанина већ само једног), надзор команде војне јединице; кауција еквивалентна стварном јемству у нашем процесном праву, затвор и притвор.

И поред јасно уочених разлика, евидентно је да се јемство веома широко користи у савременој судској пракси континенталних правних система европских држава. Примењује се у скоро свим државама ЕУ са изузетком Италије, Шведске и Холандије, док се у појединим земљама као што су Шпанија, Португалија, Грчка и Данска, предвиђа само као могућност која се ређе користи јер се сматра да је привилегија богатих. У Мађарској, јемство је после 60-ак година паузе, тачније 2003. године поново реактивирано, враћањем у правни систем али је у судској пракси још увек недовољно примењиво.

Важно је напоменути да у континенталним правним системима, окривљени и његов јемац износ јемства полажу пре пуштања на слободу за разлику од англосаксонских где се он писмено обавезује да ће он лично или његов јемац у случају кршења јемствених обавеза, извршити имовинску правну обавезу према државном буџету. У англосаксонском систему, јемци могу окривљеног лишити слободе и привести га судским органима уколико се он не придржава преузетих обавеза и ограничења. У наведеном се огледа суштинска разлика између јемства у англосаксонском и континенталном правном систему. (Daintith, Wilkinson, 1970:326-342)

Историјски развој јемства у кривичнопроцесном законодавству Србије

Јемство као кривичнопроцесна мера постепено се развијало у старијем и новијем законодавству Србије. Његови појавни облици први пут се јављају у

⁸ Кривично-процесни законик Руске Федерације, 2001, http://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_34481/

глави XI и XV Законика о поступку судском и кривичним делима за Књажевство Србију⁹ из 1865. године када је истовремено и кодификовано тадашње процесно право. У параграфима 131.в. и 170-178, Законик прави разлику између новчаног и личног јемства које се може одредити у чиниоцу како „бешчастећих” дела и преступа тако и оних који то нису. Код преступа који нису „бешчастећи”, „иследник” је дужан оптуженог уз јемство ослободити притвора а учиниоцу „бешчастећих” преступа увек се одређује притвор уз могућност да се пусти и брани са слободе ако се оптужени обавезе да се без одобрења суда неће никуда, из округа судског, удаљавати, затим да слободу неће злоупотребити и да ће положити јемство било у новцу или кроз гаранцију „два поштена грађанина”.

Унификација кривичног права извршена је Законом о судском кривичном поступку за Краљевину СХС од 1929. године, (Чубински, 1930) где је питање јемства регулисано у глави XII у оквиру мера за обезбеђење присуства окривљеног. Према овом закону јемство није била самостална мера већ сурогат притвора и истражног затвора а могло се положити у новцу, хартијама од вредности, хипотеци и личној гаранцији „прикладних јемаца”. (Трешњев, 2016:110)

Одредбе о јемству садржане су у глави XIII, члан 137 и 139, Закона о кривичном поступку¹⁰ из 1948. године где је наведено да се окривљени може пустити на слободу ако му је пре тога одређен притвор или истражни затвор, уколико он лично или неко други за њега пружи јемство и истовремено да обавезу да неће напустити своје боравиште и да се неће крити. Јемство је одређивао иследни орган, јавни тужилац и суд зависно од последица извршеног кривичног дела, личних, и имовинских прилика и материјалног стања окривљеног и даваоца јемства. Овај Закон није дозвољавао јемство у случају када је изрицање притвора и истражног затвора било обавезно.

Према Законику о кривичном поступку¹¹ из 1953. године јемство је по садржини и својој природи слично данашњем и искључиво се везивало за притвор и истражни затвор а одређивало се због опасности бекства окривљеног. Током „извиђаја” јемство је одређивао „извиђајни” орган а за време истраге истражни судија док после ступања оптужнице на правну снагу изрицало га је веће окружног суда и оно је увек гласило на новчани износ чија је висина зависила од тежине извршеног кривичног дела, личних и породичних прилика окривљеног и имовног стања даваоца јемства. Ако би окривљени евентуално побегао вредност јемства се уносила у државни буџет. Према решењима овог законика јемство би остајало у судском депозиту и после правоснажног окончања поступка, односно све док осуђени не почне да издржава казну строгог затвора и безусловног затвора, након чега му се оно враћа. Према Закону о кривичном поступку СФРЈ¹² из 1977. године који је важио до 2001. године,

⁹ Законик о поступку судском у кривичним делима за Књажевство Србију

¹⁰ Закон о кривичном поступку, *Службени лист ФНРЈ*, бр. 97/48.

¹¹ Законик о кривичном поступку, *Службени лист ФНРЈ*, бр. 40/53, 4/57, 52/59, 30/62, 12/65, 25/68, 54/70 и 6/73.

¹² Закон о кривичном поступку – ЗКП/77, *Службени лист СФРЈ*, бр. 4/77, 36/77, 14/85, 26/86, 74/87, 57/89, 3/90 и *Службени лист СРЈ*, бр. 27/92, 24/94, 21/99, 44/99, 71/00 и 13/01.

јемство је регулисано у глави XVII, одређивало се само ако је постојала опасност од бекства оркивљеног који се налази у притвору или који се требао ставити у притвор. Гласило је на новчани износ - готов новац, хартије од вредности, хипотеку на непокретним добрима и у личној гаранцији једног или више грађана који се обавезују да ће у случају бекства окривљеног платити износ јемства. Током истраге о њему је одлучивао истражни судија а после подигнуте оптужнице веће надлажног суда. Уколико се кривични поступак водио по захтеву јавног тужиоца, он би се увек, обавезно консултовао приликом доношења решења о одређивању или укидању јемства.

Појам и правна природа јемства

Као правни институт јемство оригинерно води порекло из грађанског права а временом се почело примењивати и у кривичном праву с тим што је служило остваривању сасвим различитих циљева због чега је потребно правити дистинкцију између функције и правне природе овог института у кривичном и грађанском праву. У грађанском праву јемство је персонално средство обезбеђења извршења уговорних обавеза дужника, тј. облигационоправних потраживања док у кривичном законодавству јемство представља замену - алтернативу притвору односно меру којом се обезбеђује присуство окривљеног у кривичном поступку. У том смислу јемство је кривичнопроцесна мера која се примењује према окривљеном који се већ налази у притвору или се има ставити у притвор због бојазни да ће побећи, уколико он лично или неко други за њега, пружи јемство да до краја кривичног поступка неће побећи и истовремено обећа да се неће крити и да без одобрења суда неће напустити своје боравиште. То је вид обезбеђења дат за окривљеног у кривичном поступку како би се отпустио из притвора током суђења. (Трешњев, 2016:338). На основу наведеног, евидентно је да је јемство узajамно тесно, нераскидиво повезано са притвором јер се не може одредити ако не постоји бар један од законом приписаних основа за одређивање притвора. Оно је сурогат материјалног карактера, од притвора блаже правно ограничење које треба да обезбеди да окривљени не побегне и да се одазове на позив надлежног државног органа. Оно је процедурално средство које супституише превентивно лишење слободе а садржински гледано састоји се у моралној обавези и материјалној гаранцији. Морална обавеза је изјава и обећање окривљеног или другог лица да се окривљени неће крити и да без одобрења суда неће напуштати боравиште а материјална гаранција се састоји у полагању готовог новца, хартије од вредности, драгоцености, покретних ствари веће вредности, хипотеке на непокретним добрима. (Бејатовић, 2016:216-217) С обзиром на то јемство може бити стварно (*cautio realis*) и лично (*cautio verbalis*).

Јемство је данас у многим државама веома споран правни институт који у стручним, правнотеоријским круговима и у судској пракси изазива бројна отворена питања и дилеме, било да се посматра као самостална кривичнопроцесна мера са засебном нормативном архитектуром или у егзистенцијалном садејству са притвором.

Једно од питања које изазива пажњу је правна природа јемства која обавезно укључује и разматрање односа између његове две компоненте, кривичне и грађанске. Сматра се да је јемство временом у потпуности изгубило грађанску димензију а да је добило облик класичне кривичнопроцесне мере, чак и са репресивним елементима казне. Ипак, пракса је демантовала ставове о претежнијем значају једне или друге, кривичне или грађанске стране јемства па је заузет универзални став да овај институт има двострану правну природу - кривичну и грађанску. (Labe, Watson, 2012) Полази се од тога да је јемство кривичнопроцесна мера са елементима принуде у чијој основи се налази уговорни однос између државе и окривљеног у којем се окривљени обавезује да унапред положи износ јемства чију је висину, водећи рачуна о његовим имовинским приликама, претходно одредио суд, поштујући друге услове јемства. С друге стране, суд окривљеног, и поред тога што постоји правни основ за притвор, пушта на слободу под сталном претњом извршења имовинског правног захтева. Из тог произилази да се окривљеном ограничавају одређена права и слободе и намећу одређене обавезе али за разлику од других мера кривичне принуде, суд код јемства не може окривљеном, под утицајем силе или претње наметнути одређене обавезе. Тачније, суд чини понуду окривљеном да ће га уз јемство пустити на слободу а окривљени то добровољно прихвата или одбија. Због тога се сматра да је јемство државноправни уговорени однос у којем је једна уговорна страна суд, државни орган, а друга окривљени. (Mayerhofer, 2004:493). Значи и поред тога што је кривичнопроцесна мера, јемство је истовремено двострани а и тространи консесуални правни акт у којем су актери суд, окривљени и трећа страна. Имовинско правни захтев државе према окривљеном, у случају непоштовања услова јемства, строго је грађанско правне природе. (Mayerhofer, 2004:493) Интенција није на имовинско правном обавезивању јемца према држави, већ у обезбеђивању присуства окривљеног у кривичном поступку.

Идентичан став заступа се и у правној теорији и судској пракси у *common law* правних система у којима је јемство у кривичном поступку класичан, тржишни уговорни однос између државе и окривљеног а у случају евентуалног кршења јемствених обавеза тај уговорни однос се онда трансформише у казни, посебно ако окривљени који је на слободи, изврши ново кривично дело - на пример, врши утицај на сведоке, фалсификује исправе, нуди мито, и друго. (Vogler, 2012:91)

Генерално речено, јемство у кривичном поступку, по својој природи не би требало да има санкционо дејство, тачније није инструмент казнене политике а није ни социјално етички прекор због извршеног кривичног дела већ је оно једноставно, алтернатива притвору са својим нормативним кривичнопроцесним и грађанско правним специфичностима и елементима.

Јемство у позитивном законодавству Р Србије

Важећи Законик о кривичном поступку Р.Србије, садржи неколико нових нормативних решења и измена у погледу јемства. Прво, проширене су

могућности његовог одређивања а иновације се односе и на поступак одређивања. Наведене измене су компатибилне са Европском Конвенцијом о људским правима и основним слободама која у члану 5 став 3 прописује да „свако ко је ухапшен или лишен слободе, биће без одлагања изведен пред судију или друго службено лице које је законом одређено да обавља судске функције и имаће право да му се суди у разумном року или да буде пуштен на слободу до суђења. Пуштање на слободу може се условити јемствима да ће се лице појавити на суђењу”, осим ако постоје релевантни и довољни разлози који оправдавају одређивање притвора. (Macovei, 2002:33) Конвенција обавезује државе да у својим националним законодавствима имплементирају наведену одредбу и пропишу јемство као алтернативу притвору само у оним ситуацијама када постоји опасност од бекства. С друге стране националним законодавствима дато је потпуно дискреционо право да поред овог основа, (опасност од бекства), пропишу и друге истражно притворске основе - супсидијарне мере, што је потврђено и кроз судску праксу Европског суда за људска права који је јемство као алтернативну и превентивну меру одређивао и под другим основама, на пример због опасности од узнемиравања јавности, опасности чињења других кривичних дела, (итерацијска опасност), опасности од ометања кривичног поступка уништавањем доказа или утицајем на сведоке, (колузијска опасност). Уколико национална законодавства, поред опасности од бекства, пропишу и ове друге супсидијарне мере, а судови их у конкретним случајевима не разматрају, Европски суд за људска права ће то третирати као повреду члана 5 Европске конвенције. Чак, судска пракса Европског суда за људска права сугерише националним судовима да приликом разматрања опасности од бекства и одлучивања о јемству, обавезно цене и узму у обзир личност окривљеног, његов карактер, морал, професионални профил, породичне, здравствене, и имовинске прилике, контакте и везе са другим државама и друго.

Правне норме Европске конвенције о људским правима имплементиране су и у Устав Р. Србије кроз бројне уставне гаранције. Једна од најзначајних је право на личну слободу и безбедност, зајамчено чланом 27 став 1 које само изузетно, у виду лишавања слободе, може бити ограничено из разлога и у поступку који су предвиђени законом. Посебну важност има и члан 30 став 1 и члан 31 Устава који регулишу притвор и његово трајање. Наведено је да лице за које постоји основана сумња да је извршило кривично дело, може бити притворено само на основу одлуке суда ако је то неопходно ради вођења кривичног поступка и његово трајање своди се на најкраће неопходно време при чему се притворено лице пушта да се брани са слободе чим престану разлози због којих је притвор одређен.

Имајући у виду да је притвор најнеповољнија мера за окривљеног којом се дубоко задире у његова људска права и слободе, ЗКП је чланом 202-207 као блажу супсидијарну меру, алтернативног карактера, прописао јемство којом се обезбеђује присуство окривљеног у кривичном поступку и његово несметано вођење.

Према окривљеном који се налази у притвору или тек треба да буде стављен у притвор, јемство се може одредити по два законска основа – прво, када

постоји опасност од бекства, ако се крије или се не може утврдити његова истоветност или је очигледно да као оптужени избегава да дође на главни претрес, и друго, ако се окривљеном на терет ставља кривично дело за које је законом прописана казна затвора преко 10 година односно казна затвора преко 5 година а ради се о кривичним делима са елементима насиља или му је пресудом првостепеног суда изречена казна затвора преко 5 године или тежа казна а начин извршења или тежина последица довели су до узнемиравања јавности које може угрозити несметано и правично вођење кривичног поступка. Овај други законски основ представља новину у односу на Кривични закон из 2001. године. У таквој ситуацији, окривљени ће се пустити на слободу или ће остати на слободи уколико он лично или неко други за њега пружи јемство да до краја поступка неће побећи и обећа да се неће крити и да без одобрења суда неће напустити боравиште.

Ако је окривљеном одређен притвор по неком другом основу он се не може уз јемство пустити на слободу. Према актуелном ЗКП, јемство се у случају потребе може изрицати кумулативно, заједно са другим мерама којима се обезбеђује присуство у кривичном поступку и његово несметано вођење.

Из наведеног произилази да би се у конкретном случају одредило јемства, потребно је да кумулативно буду испуњене три претпоставке: постојање услова за одређивање притвора, (члан 211. став 1. тач.1 и 4), затим материјална гаранција или висина јемства коју даје окривљени лично или неко други за њега, као и правила понашања односно обећање окривљеног којим се остварује циљ јемства. Када је окривљеном одређен притвор њему се физички онемогућава бекство и ометање кривичног поступка, као и извршење новог кривичног дела а када се налази на слободи онда се условима јемства потенцијално сужавају ове реалне опасности. Важна је оцена суда да се иста сврха која се остварује притвором, може постићи и јемством.

Јемство се састоји од две правно обавезујуће компоненте: моралне обавезе окривљеног, односно давања изјаве и обећања да се неће крити и да без одобрења суда неће напустити боравиште - и материјалне гаранције која се огледа у полагању готовог новца, хартија од вредности, драгоцености, покретних ствари веће вредности које се лако могу уновчити, стављањем хипотеке на непокретности у висини јемства или личној обавези једног или више лица да ће платити износ јемства ако окривљени не испуни дато обећање. (Бејатовић, 2016:216-217) Материјална гаранција може бити лична или стварна и она увек гласи на новчани износ јер прецизно мора бити познато која вредност се уноси у буџет Р.Србије. Висину новчаног износа одређује суд ценећи степен опасности од бекства, имовно стање и личне и породичне прилике даваоца јемства, окривљеног или трећег лица и оно се у пракси с обзиром на ова мерила увек индивидуализује. С обзиром да ЗКП не прецизира минималне и максималне износе јемства важно је да суд процењујући конкретне процесне опасности води рачуна да јемство не буде одређено у превисоким износима јер би оно суштински изгубило свој смисао. Судска пракса се приликом одређивања висине јемства веома често руководи и критеријумом висине противправне имовинске користи коју је окривљени стекао извршењем кривичног дела сматра-

јући да јемство не може бити несразмерно мање у поређењу са оствареном имовинском коришћу и проузрокованом штетом која се окривљеном ставља на терет. (Симић, Трешњев, 2004:209) Циљ јемства не сме да буде новчана компензација већ искључиво присуство окривљеног у кривичном поступку и због тога његов износ мора одговарати само том циљу. Анализирајући судску праксу националних законодавстава, Европски суд за људска права критиковао је тенденцију да се висина јемства између осталог одређује и на основу овог мерила, (остварена противправна имовинска корист), сматрајући то пропустом којим се крши члан 5 став 3 Европске конвенције, односно повређује се право да окривљени буде пуштен на условну слободу док чека суђење уз дате гаранције и ограничења. Ову неправилност Европски суд за људска права регистровао је у судском предмету - *Neumeister v. Austria* из 1968. године, када је констатовао да се висина јемства увек мора заснивати на имовинским приликама окривљеног и његовој могућности да плати захтевани износ као и да износ мора бити примерен и правично оправдан.¹³ По својој садржини и висини износа, јемство треба да изврши психички притисак на окривљеног да се он евентуалним одузимањем слободе, одврати од супротног понашања и да не ризикује губитак јемства. Инсистира се на томе да сви правни системи, односно судови не одређују недостижан и претерано висок износ јемства који онемогућује коришћење овог права. (Ђурђевић, 2015:22)

Ипак, узимајући у обзир интензитет и обим организованог криминалитета, посебно финансијског који је повезан са остваривањем енормне противправне имовинске користи, и његове последице по националне интересе, не треба критеријумима висине проузроковане штете и остварене противправне имовинске користи, „затворити” простор и сужавати законске основе за примену јемства *de lege ferenda*. Примера ради у кривичнопроцесном законодавству Немачке суд има дискреционо право да висину јемства одређује по слободној процени.¹⁴

Поред проширених могућности за одређивање јемства друга битна измена и новина новог ЗКП РС односи се на процедуру предлагања и одлучивања о јемству.

Предлог за одређивање јемства могу поднети странке и бранилац окривљеног или лице које за окривљеног даје јемство. То значи да и суд, ако сматра да су испуњени услови за одређивање јемства, може по службеној дужности као и јавни тужилац, независно од предлога странака, може одредити новчани износ јемства и његову висину али је неопходно да се са тим увек мора сагласити окривљени јер се ипак он конкретно обавезује. Одлука о јемству доноси се у форми решења које мора бити образложено а доноси је судија за претходни поступак и председник већа зависно од тога да ли је кривични поступак у

¹³ *Presuda Evropskog suda za ljudska prava, predmet: Neumeister v. Austria, ECHR, 1936/63, 27 June 1968, Astothe Law, para.14, dostupno na <http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-57544>; Mangouras v. Spain, ECHR, 12050/04, 28 September 2010, para 78, dostupno na <http://hudoc.Echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-100686>.*

¹⁴ Закон о кривичном поступку Немачке, пречишћен текст, објављен 1987. године, а последње измене извршене 2014. године, (Strafprozeßordnung (StPO) BGBl. I S. 1074, ber. S. 1319).

фази истраге или је подигнута оптужница. Ако се кривични поступак води због кривичног дела које се гони по службеној дужности а јемство је предложено од стране окривљеног, његовог браниоца или трећег лица које даје јемство, суд ће увек и обавезно затражити мишљење јавног тужиоца које није обавезујуће али га суд у пракси узима у обзир и цени приликом одлучивања.

Да би окривљени коме је одређен притвор био пуштен на слободу или да би био остављен на слободи, поред правоснажног решења потребно је да се обавезно положи износ јемства у судски депозит Народне банке Србије и о томе се суду доставља доказ који на основу тога доноси наредбу о пуштању окривљеног на слободу.

Трајање јемства зависи првенствено од понашања окривљеног и од окончања кривичног поступка јер у супротном долази до његовог одузимања или укидања.

До одузимања или тзв. пропадања јемства, долази када окривљени прекрши унапред дато обећање да се неће крити и да без одобрења суда неће напустити боравиште. Тада се вредност јемства одузима и трансферише у буџет Р. Србије а према окривљеном ће се активирати притвор као мера обезбеђења његовог присуства. Ово је измена у односу на решења претходног ЗКП када су „паралелно егзистирале две мере за обезбеђење присуства окривљеног, и притвор и јемство, односно пуштање на слободу било је само фактичко јер се на правној снази задржавало решење о притвору. Сада се, према важећим решењима, после одузимања јемства, притвор поново одређује према уобичајеној процедури. (Илић, Мајић, Бељански, Трешњев, 2016:523)

С друге стране јемство се укида када престану да постоје разлози који су оправдавали његову примену а то је у случају када се окривљени неоправдано не одазове на уредан позив суда и ако се против окривљеног током вођења кривичног поступка појаве други законски основи за одређивање притвора а он се налази на слободи. У овим ситуацијама, као и у случају правоснажног завршетка кривичног поступка, положени новчани износ, односно вредност јемства, враћа се окривљеном.

У случајевима одузимања и укидања јемства суд увек доноси одговарајуће решење.

Јемство у судској пракси Основног и Вишег суда у Новом Саду и закључна разматрања

Најновија законска решења указују да се присуство окривљеног у кривичном поступку и његово несметано одвијање, могу обезбедити кроз примену низа блажих, притвору алтернативних мера. Једна од њих је и јемство. Стога смо извршили анализу судске праксе Основног и Вишег суда у Новом Саду, у циљу утврђивања одређених правилности и тенденција у примени јемства, јер су новим ЗКП проширене могућности за његово одређивање. С друге стране, резултати бројних истраживања, извршених у земљама централне и источне

Европе, показују и даље континуирани тренд прекомерне примене притвора, што је супротности са општеприхваћеним и универзалним стандардима и вредностима у заштити основних слобода и права лица лишених слободе.

Статистички показатељи судске праксе Основног и Вишег суда у Новом Саду, показују да је у анализираном периоду примена појединих алтернативних мера, конкретно јемства, сведена на минимум што се види из табеларног приказа података. С друге стране, притвор, као најнеповољнија кривично процесна мера по окривљеног, евидентно је и даље најпопуларнији (Табела 1 и 2).

У периоду 2010-2016. године у судској пракси Основног суда одређено је укупно једно јемство а у Вишем суду укупно шест, што је крајње несразмерно у односу на број одређених притвора, који доминирају. У периоду од октобра 2013.године када је почео да се примењује нови ЗКП, јемство је у пракси Вишег суда у Новом Саду одређено само три пута а у Основном суду ниједном, иако су створени услови за његову ширу примену. У истом периоду, (2013-2016), број одређених притвора је мањи у поређењу са периодом 2010-2013, али се то може тумачити и објаснити смањењем укупног броја кривичних предмета.

Табела 1.

ВИШИ СУД НОВИ САД	2010		2011		2012		2013		2014		2015		2016	
	ЈЕМСТВО	ПРИТВОР	ЈЕМСТВО	ПРИТВОР	ЈЕМСТВО	ПРИТВОР	ЈЕМСТВО	ПРИТВОР	ЈЕМСТВО	ПРИТВОР	ЈЕМСТВО	ПРИТВОР	ЈЕМСТВО	ПРИТВОР
БРОЈ	1			101	2	104		78	1	47	2	49		49
УКУПАН БРОЈ КРИВИЧНИХ ПОСТУПАКА ИЛИ ПРЕДМЕТА	295		309		300		193		248		135		136	

Табела 2.

ОСНОВНИ СУД НОВИ САД	2010		2011		2012		2013		2014		2015		2016	
	ЈЕМСТВО	ПРИТВОР	ЈЕМСТВО	ПРИТВОР	ЈЕМСТВО	ПРИТВОР	ЈЕМСТВО	ПРИТВОР	ЈЕМСТВО	ПРИТВОР	ЈЕМСТВО	ПРИТВОР	ЈЕМСТВО	ПРИТВОР
БРОЈ		193		232	1	270		93		95		107		132
УКУПАН БРОЈ КРИВИЧНИХ ПОСТУПАКА ИЛИ ПРЕДМЕТА	2629		3291		2729		2937		1563		2164		1618	

Разлози за занемарљиво малу заступљеност јемства у судској пракси могу бити вишеструки. С једне стране могу се тражити у општем друштвеном амбијенту и сасвим могућим и реалним ситуацијама када најшире јавно мњење може оштро реаговати и стигматично компромитовати поступајућег судију

или јавног тужиоца који је у медијски интересантним предметима одредио или предложио јемство а у пракси се деси да експонирани окривљени, и поред да-тог јемства, изврши бекство, односно постане недоступан надлежним државним органима. У таквим околностима не треба искључити реалну могућност реакције позиционих или опозиционих политичких кругова који из уских, ситуационих политичких интереса, често себи дају за право да некомпетентно коментаришу поједине судске одлуке, што је врста директног или индиректног политичког притиска, а познато је да се правосуђе још увек није у потпуности изборило за апсолутну независност и самосталност.

Као један од разлога који не треба занемарити је и опште, лаичко, мишљење да је јемство привилегија богатих који новцем и имовином „купују слободу”, чиме се нарушава равноправност странака у кривичном поступку односно њихово разликовање према материјалном и социјалном статусу. Ово може бити релативно тачно само под условом да суд и поред постојања услова, у старту игнорише јемство због тога што сматра да предложени износ јемства не би био довољна гаранција да окривљени неће побећи. Анализа образложења изрека појединих судских одлука показала је да је суд одбијао јемство због недовољне висине а при том се уопште није упуштао у заузимање конкретних ставова о томе који би то износ био адекватан и примерен за његово одређивање. Ово можемо сматрати парадоксом јер суд је ипак у обавези да кроз доследну примену закона, у потпуности и прецизно утврди и оствари целовит увид у имовно стање окривљеног и његове породице, прикупи све потребне чињенице, оцени све околности, и да имплицитно томе одреди износ јемства који ће предупредити бекство окривљеног и друге ризичне ефекте.

Из ових и других спорних разлога, можда и због евентуалне скучености законских основа, што је мање вероватно, судови веома ретко посежу за јемством као блажом супсидијарном мером што је контрапродуктивно. Економски неситурна држава треба да се у највећем броју случајева увек одлучи за јемство или друге алтернативне мере, чиме се делом релаксира државни буџет. Ипак, реална пракса демантује међународне стандарде и препоруке јер велики број притворских предмета потврђује да се судије и тужиоци који су законски овлашћени и да без предлога странака и браниоца, предлажу и одређују јемство, по правилу то чине изузетно.

Наравно, разумљиво је и оправдано одређивање притвора због основа наведених у члану 211 ЗКП, посебно због утицаја на сведоке, јер је практично немогуће остварити апсолутну контролу над окривљеним који је уз јемство пуштен на слободу, односно над његовим контактима и активностима. Бранећи се уз јемство са слободе, он има маневарски простор да кроз методологију договореног утицаја, интересно конструише своју одбрану, утичући на снагу прикупљених доказа, који због тога могу бити анулирани или најмање, доведени под знак питања.

Због ових околности, поставља се оправдано питање да ли уопште дозволити одређивање јемства код извршених тешких кривичних дела или јемство дозволити тек после завршене истраге када су саслушани сви релевантни сведоци и претходно обезбеђени сви материјални докази који оптужницу чине необоривом.

Литература:

1. Bejatović, Stanko (2016): *Krivično procesno pravo*, Službeni glasnik, Beograd.
2. Vasiljević, Tihomir (1981): *Sistem krivičnog procesnog prava SFRJ*, Savremena administracija, Beograd.
3. Vogler, Richard (2012): *England and Wales*, u: Stefano Ruggeri (ur.) *Liberty and Security in Europe*, Göttingen : V&R Unipress; Osnabrück : Universitätsverlag Osnabrück.
4. Graf, Jürgen-Peter (2013): *Karlsruher Kommentar zur Strafprozessordnung*, 7 izdanje StPO.
5. Daintith, Terence, Wilkinson, A.B., (1970), *Bail and the Convention: British Reflections on the Wemhoff and Neumeister Cases*, *The American Journal of Comparative Law*, Vol. 18, p. 326-342.
6. Đurđević, Zlata (2015): *Pravna priroda, pravni okvir i svrha jamstva u kaznenom postupku*, *Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu*, Zagreb, Vol. 22(1), str. 9-47.
7. Đuričić, Svetlana (1998): *Jemstvo u krivičnom postupku*, Pravna informatika, Beograd.
8. Evropska konvencija za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda, Rim, 1950, član 6 stav 1, *Službeni list SCG - međunarodni ugovori*, br. 9/2003, 5/2005, *Službeni glasnik R Srbije - međunarodni ugovori* br. 12/2010, (prečišćen tekst).
9. Zakon o krivičnom postupku, *Službeni list FNRJ*, br. 97/48, 40/53, 4/57, 52/59, 30/62, 12/65, 25/68, 54/70 i 6/73.
10. Zakonik o krivičnom postupku, *Službeni glasnik R Srbije*, br. 72/11, 101/11, 121/12, 32/13, 45/13, 55/14.
11. Zakon o krivičnom postupku – ZKP/77, *Službeni list SFRJ*, br. 4/77, 36/77, 14/85, 26/86, 74/87, 57/89, 3/90 i *Službeni list SRJ*, br. 27/92, 24/94, 21/99, 44/99, 71/00 i 13/01.
12. Zakon o krivičnom postupku Nemačke, prečišćen tekst objavljen 7.04.1987. godine, a poslednje izmene donete su 23.04. 2014. godine (Strafprozeßordnung (StPO) BGBl. I S. 1074, ber. S. 1319).
13. Zakonik o krivičnom postupku RSFSR, Beograd 1967.
14. Krivično-procesni zakonik Ruske Federacije, 2001, http://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_34481/
15. Zakon o krivičnom postupku Francuske, (Code de Procedure Penale, 2000-516 of 15 juin 2000, *Official journal of 16 June 2000*), sa zakonima o izmenama i dopunama iz 2004., 2009. i 2011. godine član 138, 142.
16. Zakonik o postupku sudskom u krivičnim delima za Knjaževstvo Srbiju
17. Ilić, P. Goran, Majić, Miodrag, Beljanski, Slobodan, Trešnjev, Aleksandar (2016): *Komentar Zakonika o krivičnom postupku*, Službeni glasnik, Beograd.
18. Krapac, Davor (1995): *Engleski kazneni postupak - II. Puštanje okrivljenika na slobodu uz jemstvo*, Pravni fakultet, Zagreb.
19. Krauß, Hans-Frieder (2015): *Beck'scher Online-Kommentar StPO 2015*.
20. Labe, Jay, Watson, Jerry (2012): *The Law of Commercial Surety and Miscellaneous Bonds*, The american Bar Association, Chapter 8,1.
21. Macovei, Monica (2002): *The right to liberty and security of the person: A guide to the implementation of Article 5 of the European Convention on Human Rights*, Human rights handbooks, Strazbur.
22. Mayerhofer, Christoph (2004): *Strafprozessordnung, Zweiter Teil*, 5 izdanje, Verlag Österreich, Wien 2004, Odlomak: Rechtliche Natur der Sicherheitsleistung.

23. Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima, član 14, stav 3c, *Službeni list SFRJ* - međunarodni ugovori, br. 7/71.
24. Presuda ESLJP Neumeister v. Austria, ECHR, 1936/63, 27 June 1968, Astothe Law, para. 14, dostupno na <http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-57544>;
25. Presuda Mangouras v. Spain, ECHR, 12050/04, 28 September 2010, para 78, dostupno na <http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-100686>.
26. Ruggeri, Stefano (2012): *Liberty and security in Europe: a comparative analysis of pre-trial precautionary measures in criminal proceedings*, Göttingen: V&R Unipress ; Osnabrück: Universitätsverlag Osnabrück.
27. Simić, Ilija, Trešnjević, Aleksandar (2004): *Zbirka sudskih odluka iz krivičnopravne materije*, peta knjiga, Službeni glasnik, Beograd 2004.
28. Trešnjević, Aleksandar (2016): *Mere za obezbeđenje prisustva okrivljenog i za nesmetano vođenje krivičnog postupka*, doktorska disertacija, Pravni fakultet, Beograd.
29. Ustav R Srbije, *Službeni glasnik R Srbije*, br. 98/2006, član 32 stav 1.
30. Foschini, Gaetano (1968): *Sistema del diritto processuale penale*, vol. II, Giuffrè, Milano.
31. Hohlweck, Martin (1998): *Sicherheitsleistung bei Verdunkelungsgefahr*, Neue Zeitschrift für Strafrecht (NSTZ) 1998, 600-603;
32. Čubinski, P., Mihail (1930): *Naučni i praktični komentar Zakonika o sudskom krivičnom postupku*, Izdavačka knjižarnica Geca Kon, Beograd.
33. Škulić, Milan (2008): *Krivični procesno pravo, opšti deo*, Službeni glasnik, Beograd.

BAIL IN THE CRIMINAL JUSTICE SYSTEM AND THE LEGAL PRACTICE OF SERBIA

Summary: The institution of bail has always formally existed in our criminal procedure law. However, its application has not considerably increased in our legal practice despite the fact that both the new Criminal Procedure Code and the reform of Serbian legislation envisage the extended possibilities for its implementation. Defence lawyers and presiding judges should insist on the application of bail instead of custody, which still remains the most popular measure to ensure the presence of a defendant in the course of criminal proceedings. This would be the way to avoid the absurdly overcrowded prison capacities and the excessive number of custody cases. Reasons against the application of bail are ethical in part. This measure is often seen as a privilege of the rich. This is a frequent reasoning within judicial circles, stemming from conscientious objection rather than legal principles. The opposition also stems from the common opinion that custody and its effects can hardly be replaced by any other measure. Thus, all the alternative measures including bail, are in advance perceived as lacking effective power to eliminate the danger of collusion and recurrence.

Key words: bail, detention, defendant, criminal proceedings